

GENTSE MAANDKALENDERVERZEN UIT DE VROEGE ZEVENTIENDE EEUW (slot)

November

1. Op Godts heylighen u hop' set
Helpt de zielkens met u ghebedt,
Sint' Hubrecht helpt de weijnaers stout,
Jaghen en vanghen in het wout.
2. 't Wordt tijdt dat ghy provisie doet
Van keersen, nu men vint te veel roet,
Want sullen dieren voor ghewis,
Soo haest Kersmis voor handen is.
3. Den milden Sinte Marten doet
Spijs en dranck vinden (in) overvloet,
Laet ons met hem zijn liberael,
Tot d' arme lieden principael.
4. Sinte Lieven, patroon van Ghent,
Heel Vlaender om sijn deught bekend,
Wordt gheviert met solemniteyt,
Tot de paters der Societeyt.
5. Coopt vry uwen menaigewijn,
Als hy hier sal ghesonden zijn,
Van Andresi en Argenteul,
Van Fontenay ofte Vineul.
6. Met rijm, met smuyck, met snee, met wint,
Den winter wat te vroegh beghint,
Voor arme lieden, naeckt en bloot,
Die in 't stroo slapen puer uyt noot.
7. 'T goedt vyer wordt nu ghepresen seer,
Het trect en smaect hoe langhs hoe meer,
'T vermaent somtijdts ghelaeft te zijn,
Met huysbrouwbier oft goeden wijn.

8. De heyl' ghe Catharina maeght,
Met reden ons traegheijt claeght,
Wij slaepen liever onbelaen,
Als vroegh na haren dienst te gaen.

1ste str.

St.-Hubertus (3 nov.), de patroon van de jagers of *weijnaers*; *stout*: moedig. De jagers kwamen met hun honden naar de St.-Hubertusmis om ze te laten belezen, d.i. zegenen¹.

2de str.

provisie: voorraad; *roet*: kaarsroet, dierlijk vet; *dieren*: duurder worden; *voor ghewis*: voorzeker, zonder twijfel.

3de str.

St.-Martinus (11 nov.): als voorbereiding op Sint-Martensdag ging men van huis tot huis om hout, appelen, geld of etenswaren te krijgen (de *spijs en dranck* waarvan in de tekst sprake is). Het hout diende voor het vuur dat wegens de koude 's avonds werd aangestoken, wat het begin van de winter aankondigde. Het feest van deze heilige werd verder gevierd met nog allerlei bijzondere gebruiken².

4de str.

De H. Livinus (12 nov.), patroon van Gent en van de schrijnwerkers, werd vereerd in de kerk van de paters jezuieten die eeuwenlang een nauwe band met deze heilige hebben gehad³.

5de str.

De plaatsen van waar de te Gent gebruikte huiswijn afkomstig was, leveren problemen op.

Andresi is mij alleen bekend als een klein Frans dorp in het departement Seine et Oise.

Welke plaats in onze tekst bedoeld is, is onzeker. *Argenteul*, Argenteuil eveneens in dit Frans departement. Er zijn in Frankrijk verscheidene plaatsen die *Fontenay* heten. De meeste zijn onooglijke dorpjes. Misschien is hier *Fontenay-le Comte* in de Vendée bedoeld. *Vineul* is wellicht in de "dép. de l'Inde" of in de Loir-et-Cher.

6de str.

smuyck: nevel, mist (niet in *Gents Wdb.*, wel bij Is. Teirlinck, *Zuid-Oostvl. Idioticon*).

7de str.

trect en smaect: trekt aan, heeft aftrek en valt in de smaak; *T vermaent*: letterlijk: vermant, d.i. vermannelijkt, hier: verkloekt, versterkt.

8ste str.

H. Catharina (25 nov.): over de gebruiken bij jonge meisjes en schoolkinderen ter gelegenheid van deze heilige, zie Celis. Deze heilige is de patrones van de naaisters die de gewoonte hadden op haar feestdag naar de mis te gaan, "waaronder ze St. Katrien om een man smeekten"⁴

December

1. Dees maent beghint met den Advent,
Duert dry weken oft daer ontrent.
Godt laet ons die wel nemen waer,
Om af (te) legghen ons schulden swaer.

2. Sinte Niclaes, den coopman rijck,
Wie is in handel sijns ghelijck?
Hij brengt de kinders goedt en ghelt,
Die in de caef de schoenen stelt.

3. Het vercken wordt te vet in 't kot;
'T moet door de vlesstandt in den pot,
Een sopken met de cnuyvingh goet,
Smaect wel alsmer droogh cruijt in doet.

4. De sauciesen nu worden goedt,
Een pont in u savoyen doet,
En doet een vriendlijck aftken braen,
Een goey kan biers te klotren staen.

5. Dus leeft men door de neerstigheyt
In deught, in eer, in vreedsaemheyt,
Men eet, men drinckt gherustelyck,
Men dient, men danckt Godt dankbaerlyck.

6. Den leeghaert staeter op en siet,
Vol ramp, vol rois en vol verdriet,
Hy beclaeght deerlijck sijnen tijt
Maer blijft in d' armoe met verwijt.

7. Laet ons met groot oodmoedigheijt,
Gaen aenbidden sijn Majesteijt,
Die in den stal gheboren leijt,
Om alle sondaers saligheijt.

8. Looft, prijst en danckt Hem hooghlyc,
Die onderhoudt soo mildelijck,
Soo menigen boosen sondaer.
En ons verleen een nieuwe jaer.

Twelck ons magh zijn voorspoedelijck.
Al onse wercken deughdelijck
Ons hop' met liefde crachtelijck.
'T gheloove goedt en vastelijck.

'T lichaem sterck en bequamelijck
Om Godt te dienen meesterlijck,
Ons ziel suyver en geestelijck
Nu en hier namaels eeuwelijck.

1ste str.

Advent: de vierde zondag vóór Kerstmis, d.w.z. de zondag dichtst bij St.-Andries (30 nov.) begint de advent, de periode van *dry weken oft daer ontrent* waarin de kerk zich voorbereidt op Kerstmis. De liturgie van deze tijd legt de nadruk op boetvaardigheid en verlangen naar de komst van de Heer.

2de str.

H. Nicolaas (6 dec.): de volwassenen vereren hem als patroon van verscheidene soorten kooplui, oude-kleerkopers, graanhandelaars, merseniërs en winkeliers. Bovenal is hij natuurlijk de kindervriend. Wie zijn schoenen de avond te voren in de schoorsteen (de *caef*) stelt, vindt er 's anderendaags allerlei lekkers⁵.

3de str.

vleesstandt: vleeskuip, *cnuyvingh*: soepvlees (?), het woord is mij niet van elders bekend.

4de str.

afiken: bet. mij onbekend (het Hije-hs. heeft *hafkier*): wellicht corrupt voor *halfhuer*, halfuur; *klotren*: de gewone bet. is rammelen, wat in deze context niet past; de juiste bet. hier is onbekend.

6de str.

leeghaert: leegloper, luijaard; *rois*: het Hije-hs. heeft *ruijs*, rumoer, lawaai.

Deze maand besluit met een allusie op Kerstmis (*in den stal gheboren*) en een nieuwjaarswens.

Na de gebruikelijke acht strofen voor december volgen er als toemaatje en afronding twee strofen die in de *Almanak* en in het Hije-hs. sterk verschillen. In de *Almanak* gaat de nieuwjaarswens uit str. 8 nog door, waarna enkele morele beschouwingen volgen. In het Hije-hs. echter luiden de strofen als volgt:

Wat ist oock van ons leven hier,
Anders niet als een sterven schier,
Om eens te leven sonder endt,
In groote vreught oft swaer torment.

Laet ons dan, kinders, leven wel.
Om wel te sterven de doot fel,
Een beter leven is ons bereyt
't Welck duert tot in de eeuwigheijt.

W.L. BRAEKMAN

NOTEN

1. G. Celis, *Volksk. Kalender*, p. 292-294.
 2. *Idem*, p. 299-302 en A. Ver Elst, *Folkl. Tijdspiegel*, p. 287-298.
 3. G. Celis, *Volksk. Kalender*, p. 304.
 4. *Idem*, p. 307-308 en A. Ver Elst, *Folkl. Tijdspiegel*, p. 301-303.
 5. G. Celis, *Volksk. Kalender*, p. 317-320.
-